

NCCA

An Chomhairle Náisiúnta
Curraíam agus Measúnachta
National Council for
Curriculum and Assessment

Dréachtsonraíocht Oideachais Shóisialta, Phearsanta agus Sláinte (OSPS) na Sraithe Sinsearaí

Le haghaidh comhairliúcháin

Clár an Ábhair

An tSraith Shinsearach.....	1
Forbhreathnú Físeach ar Oideachas Sóisialta, Pearsanta agus Sláinte (OSPS) na Sraithe Sinsearaí.....	3
Réasúnaíocht.....	3
Aidhm	4
Leanúnachas, conairí agus dul chun cinn	5
Príomhinniúlachtaí	6
Teagasc agus foghlaim	9
Gnéithe uileghabhálacha de theagasc agus d'fhoghlaim éifeachtach in OSPS.....	9
Feasacht.....	9
Dialóg	9
Machnamh agus gníomh	10
Tuilleadh gnéithe de theagasc agus d'fhoghlaim éifeachtach in OSPS.....	10
Snáitheanna staidéir agus torthaí foghlama.....	11
Smaoineamh go criticiúil agus go comhbhách	11
Cearta, freagrachtaí agus ionchuimsitheacht a úsáid	12
A bheith inniúil ar chúrsaí sláinte.....	12
Snáithe 1: Sláinte agus Folláine.....	13
Snáithe 1 Torthaí foghlama.....	13
Snáithe 2: Caidrimh agus Gnéasacht.....	14
Snáithe 2 Torthaí foghlama.....	14
Snáithe 3: Teacht in Inmhe	15
Snáithe 3 Torthaí foghlama.....	15
Measúnú	16
Aguisín 1 Gluais de Bhriathra Gnímh	17
Aguisín 2 Gluais téarmaí a mbaintear úsáid astu i dTorthaí Foghlama.....	18

An tSraith Shinsearach

Cuirtear oideachas ar an duine ar fad sa tsraith shinsearach agus cuireann eispéiris an scoláire le linn na sraithe sinsearaí lena fhorbairt intleachtach, shóisialta agus phearsanta mar aon lena fholláine ar bhonn ginearálta. Le linn na sraithe sinsearaí, forbraíonn an scoláire braistint níos láidre ar a fhéiniúlacht agus é ag foghlaim in éineacht lena chomhscóláirí, le múinteoirí agus le daoine fásta eile, agus ag foghlaim uathu.

Léiríonn na treoirphrionsabail in íochtar na rudaí is mó a gcuirtear luach orthu sa tsraith shinsearach. Is slat tomhais iad na prionsabail seo do scoileanna agus do shuíomhanna oideachais eile agus iad ag pleanáil agus ag dearadh a sraithe sinsearaí agus é mar aidhm acu feabhas a chur ar an eispéireas oideachais do chách.

Prionsabail threoracha don tsraith shinsearach athfhorbartha

Folláine agus caidreamh

Cuireann eispéiris an scoláire ar scoil agus i suíomhanna oideachais eile agus sa tsochaí níos leithne díreach lena fholláine ghinearálta agus lena fhorbairt iomlánaíoch. Tacaítear le heispéiris an scoláire le linn na sraithe sinsearaí i ngach caidreamh atá aige le múinteoirí, comhscóláirí, tuismitheoirí agus daoine fásta tábhachtacha eile.

Oideachas ionchuimsitheach agus éagsúlacht

Tá tábhacht ag baint le gach aon scoláire in eispéireas oideachais na sraithe sinsearaí, agus tá meas ar luach na héagsúlachta agus an méid is féidir le gach scoláire a dhéanamh. Bíonn eispéiris thaitneamhacha ag gach scoláire in oideachas na sraithe sinsearaí agus baineann sé torthaí fiúntacha as.

Dúshlán, rannpháirtíocht agus cruthaitheacht

Bíonn oideachas dúshlánach, tarraingteach agus ardchaighdeán ag an scoláire, le deiseanna le haghaidh foghlaim atá nua agus domhain. Bíonn deiseanna ann chomh maith do smaointeoireacht chriticiúil, chruthaitheach agus nuálach.

Foghlaim conas foghlaim, foghlaim don saol

Forbraíonn an scoláire a neamhspleáchas agus a thuiscint maidir leis an gcaoi a bhfoghlaimíonn sé; neartaíonn sé a chumas chun déileáil le dúshlán an tsaoil laistigh de agus i ndiaidh na scoile; agus bíonn deiseanna dara seans aige don fhoghlaim agus don mheasúnú.

Rogha agus solúbthacht

Éascaíonn an tsraith shinsearach foghlaim leathan agus níos mó speisialtóireachta. Tugann sí solúbthacht agus comhleanúnachas do scoláirí agus iad ag foghlaim ar réimse bealaí difriúla, ag leanúint a gconairí pearsanta féin tríd an tsraith shinsearach, agus ag dul i dtreonna éagsúla amach anseo.

Leanúnachas agus aistrithe

Cuireann an scoláire lena chuid foghlama go dtí seo agus tacaítear leis de réir mar a fhorbraíonn agus a leanann sé na conairí a roghnaigh sé agus de réir mar a aistríonn sé go dtí an saol fásta.

Rannpháirtíocht agus saoránacht

Bíonn an scoláire rannpháirteach ar scoil, ina phobal agus sa tsochaí, ag feidhmiú a cheart mar shaoránach áitiúil, náisiúnta agus domhanda ar bhealach eiticíúil agus inbhuanaithe.

Timpeallachtaí foghlama agus comhpháirtíochtaí

Déanann comhpháirtíochtaí agus comhoibriú ar fud scoileanna, le teaghlaigh, le pobail, agus le timpeallachtaí foghlama eile, timpeallachtaí foghlama ar líne ina measc, foghlaim an scoláire a shaibhriú agus a leathnú agus cuireann siad réimse níos leithne féidearthachtaí ar fáil dó.

Cuimsítear leis an tsraith shinsearach, Idirbhliain roghnach agus cúrsa dhá bhliain ina diaidh, rud a chuimsíonn ábhair agus modúil, príomhinniúlachtaí leabaithe, torthaí foghlama soiléire agus réimse de chuir chuige i leith fhoghlaim an scoláire. Cuirtear lena fhoghlaim sa tsraith shóisearach, agus tarlaíonn an fhoghlaim i scoileanna, pobail, suíomhanna oideachasúla agus suíomhanna eile foghlama, mar a n-aithnítear neamhspleáchas méadaitheach an scoláire. Bunaítear caidrimh le múinteoirí ar bhonn níos aibí agus glacann an scoláire níos mó freagrachta

air féin as a chuid foghlama féin. Sa tsraith shinsearach, cuirtear curaclam ar fáil ina mbíonn dúshlán don scoláire an leibhéal is airde de ghnóthachtáil oideachasúil a bheith mar sprioc aige, i gcomhréir lena chuid inniúlachtaí agus cumas féin. Tugtar tacaíocht don scoláire chun roghanna bunaithe ar eolas a dhéanamh agus iad ag roghnú conairí éagsúla tríd an tsraith shinsearach. Ba cheart go gcuirfeadh na heispéiris sa tsraith shinsearach, bonn láidir faoin aistriú go dtí an breisoideachas, an t-oideachas aosach agus an t-ardoideachas, printíseachtaí, tréimhsí oiliúna agus fostaíocht, agus rannpháirtíocht bhríoch sa tsochaí, sa gheilleagar agus sa saol aosach.

Ba cheart go bhfreastalódh an t-oideachas sa tsraith shinsearach ar gach aon scoláire, go bhfreagrófaí dá chuid riachtanas foghlama, agus go mbeadh meas agus urraim ann don éagsúlacht agus go ndéanfaí sin a cheiliúradh. Bíonn éagsúlachtaí ann i measc scoláirí ó thaobh cúlra teaghlaigh agus cultúir de agus i dtaca le teangacha, aois, stádas eitneach, creideamh, inscne, agus féiniúlacht ghnéis agus maidir lena gcuid riachtanas, spéiseanna, inniúlachtaí agus réamheolais, scileanna, luachanna agus meonta. Ba cheart go ndéanfaí féiniúlacht gach aon scoláire a cheiliúradh, go léireofaí meas uirthi agus go bhfreagrófaí di le linn don scoláire a bheith ag dul tríd an tsraith shinsearach.

I gcaitheamh na sraithe sinsearaí, bíonn deiseanna ag an scoláire dul i ngleic le dúshláin shóisialta, chomhshaoil, eacnamaíocha agus teicneolaíochta, agus chun feabhas a chur ar a thuiscint ar chearta an duine, ar cheartas sóisialta, ar chothroime ar éagsúlacht agus ar inbhuanaitheacht. Chomh maith leis sin, soláthraítear deiseanna freisin do gach uile scoláire le linn na sraithe sinsearaí chun taithí a fháil ar an lúcháir a bhaineann le clocha míle suntasacha a bhaint amach ina aistear oideachasúil pearsanta. Ba cheart go gcuirfeadh gach aon mhodúl agus ábhar ar a bhfaighidh an scoláire taithí, le réadú na físe foriomláine seo don tsraith shinsearach.

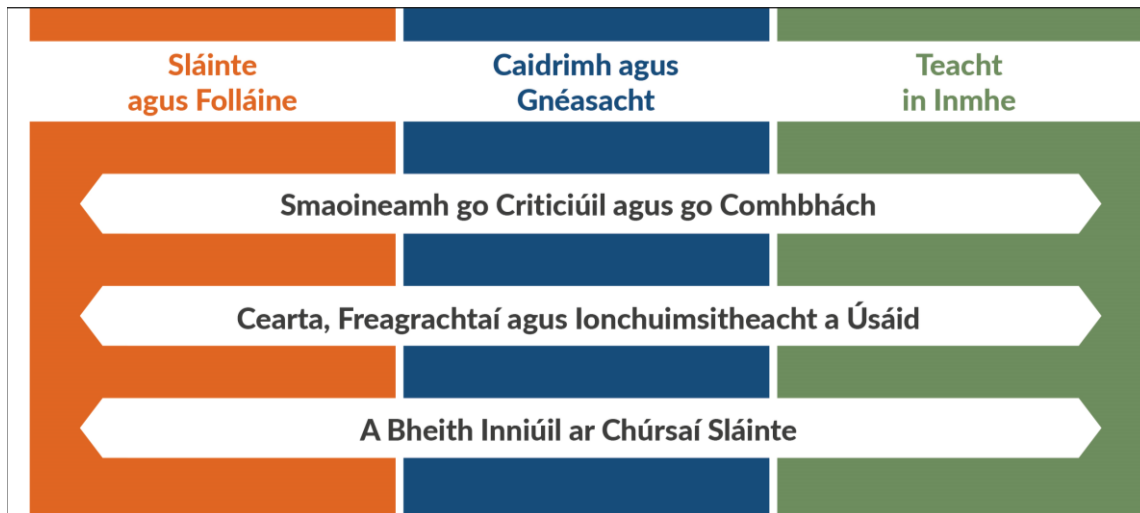
Ar leibhéal praiticiúil, tacaítear leis an tsraith shinsearach le forbairt ghairmiúil bhreisithe; le rannpháirtíocht múinteoirí, leis an scoláire, tuismitheoirí, ceannairí scoile agus páirtithe leasmhara eile; acmhainní; taighde; cumarsáid shoiléir; comhsheasmhacht polasaí; agus le fíis chomhroinnte i dtaca lena mbítear ag iarraidh a bhaint amach dár gcuid daoine óga tríd an tsraith shinsearach, agus iad ag réiteach le tús a chur leis an saol aosach. Cuirtear beocht inti i scoileanna agus i suíomhanna eile oideachasúla trí:

- pleanáil, forbairt, eagrú agus measúnú éifeachtach curaclaim
- cuir chuige teagaisc agus foghlama a spreagann an scoláire agus a ghabhann a spéis, a éascaíonn dó dul chun cinn agus feabhsúchán a dhéanamh agus a chuid foghlama a dhoimhniú agus a chur i bhfeidhm agus machnamh a dhéanamh uirthi; agus
- cultúr scoile ina léirítear meas ar an scoláire agus ina gcuirtear grá don fhoghlaim chun cinn.

Forbhreathnú Físeach ar Oideachas Sóisialta, Pearsanta agus Sláinte (OSPS) na Sraithe Sinsearaí

Tá OSPS na Sraithe Sinsearaí deartha timpeall ar cheithre shnáithe agus ar thrí ghné thrasghearrtha mar a léirítear i bhFíor 1.

Fíor 1: Forbhreathnú ar OSPS na Sraithe Sinsearaí

Réasúnaíocht

Cuireann Oideachas Sóisialta, Pearsanta agus Sláinte (OSPS) na Sraithe Sinsearaí spás agus am ar leith ar fáil inar féidir leis an scoláire an t-eolas, an tuiscint, na scileanna, na luachanna agus na meonta a fhorbairt tuilleadh chun tacaíocht a thabhairt dá fholláine fhisiciúil, mhóthúcháin, shóisialta agus spioradálta, anois agus ina shaol amach anseo.

Is le linn na tréimhse foghlama seo, atá na daoine óga ag forbairt a n-inniúlachta chun smaoineamh agus iad féin a iompar a bhealach níos neamhspleáiche agus tiocfaidh athrú suntasach ar a saol pearsanta, sóisialta, mothúcháin agus acadúil, agus d'fhéadfadh cuid de sin a bheith dúshlánach. Is féidir leis an eolas agus scileanna a fhaightear in OSPS chomh maith leis na luachanna agus na meonta a chothaítear a bheith ina gcabhair ar dhaoine óga aghaidh a thabhairt ar na dúshláin seo.

Is próiseas fadsaoil é féinfheasacht agus scileanna sóisialta agus mothúcháin a fhorbairt. Cuireann an fhoghlaim OSPS sa tSraith Shinsearach leis an bhfoghlaim OSPS sa tSraith Shóisearach, agus cuireann sé ar chumas an scoláire feabhas a chur ar na príomhscileanna d'fhéinfheasacht, d'fhéinbhainistíocht, de chinnteoireacht fhreagrach, d'fheasacht shóisialta agus ar na scileanna caidrimh. Chomh maith leis sin, cuirtear an deis ar fáil in OSPS na Sraithe Sinsearaí don scoláire chun a scileanna ar inniúlacht sláinte a fheabhsú, agus é ag foghlaim cén chaoi chun eolas agus seirbhísí a bhaineann le sláinte agus folláine a fháil, a thuiscint, a mheas agus a úsáid agus cén chaoi chun a mhuintir a neartú chun cumarsáid a dhéanamh agus chun gníomhú bunaithe ar an eolas céanna.

Forbraíonn an scoláire inniúlacht níos fearr sa tsraith shinsearach le haghaidh smaointeoireacht mhachnamhach agus le haghaidh ceistiúchán criticiúil. Cuireann an scoláire an méid sin i bhfeidhm in OSPS, agus is féidir cur ar a chumas machnamh agus critic a dhéanamh ar noirm shóisialta/chultúrtha agus chun tuiscint a fháil ar na tosca sóisialta agus eacnamaíocha níos leithne a d'fhéadfadh tionchar a imirt ar iompar agus ar chinntí maidir le sláinte, le folláine agus le caidrimh. Chomh maith leis sin, cuireann an cúrsa OSPS ar chumas na ndaoine óga tuiscint a fháil ar na patrúin d'éagothromas, de leithcheal agus d'fhoréigean agus ar an gcaoi ar féidir leo tionchar a bheith acu ar shláinte, ar fholláine agus ar chaidrimh. Tugtar spreagadh don scoláire in OSPS le bheith machnamhach agus le bheith mar gníomhaire gníomhach ina shaol féin, agus tá ról tábhachtach ag OSPS chun féinmhuinín agus féin-éifeachtúlacht a chothú.

Cuidíonn OSPS na Sraithe Sinsearaí leis an scoláire ullmhú don aistriú go dtí an saol lasmuigh den scoil. Cothaíonn sé scileanna saoil tábhachtacha mar aon le gnéithe d'fhéinchúram agus d'fhéinbhainistiú atá ag teastáil agus an scoláire ag teacht in inmhe agus ag ullmhú le maireachtáil ar bhonn níos neamhspleáiche. Aithníonn sé freisin go bhfuil caidrimh mar ghné thábhachtach dá shaol i gcónaí agus go bhfuil na caidrimh seo ag forbairt freisin le linn dó a bheith ag teacht in inmhe.

Ní hamháin go dtugtar tacaíocht d'fhorbairt phearsanta na ndaoine óga sa chúrsa seo agus go n-ullmhaíonn sé iad le bheith mar dhaoine fásta freagracha, ach forbraíonn sé an fheasacht go bhfuil gach duine idirspleách agus go bhfuil tionchar ag iarmhairtí na gcinntí pearsanta agus na ngníomhartha ar dhaoine eile, rud a chothaíonn tuiscint ar an gceangal le daoine agus le pobail nach mbaineann linn agus tuiscint ar an bhfreagracht as na daoine agus as na pobail seo.

Trí úsáid a bhaint as oideolaíochtaí criticiúla agus gníomhacha, cuireann OSPS spás sábháilte, tacúil, neamhbhreithiúnach ar fáil inar féidir leis an scoláire machnamh agus díospóireacht a dhéanamh, féinfheasacht agus feasacht ar dhaoine eile a fhorbairt, agus gníomhartha a aithint ionas go bhféadfadh sé a fholláine féin agus folláine daoine eile a chosaint agus a chothú.

Tugann an tsonraíocht seo tacaíocht do mhúinteoirí glacadh le cur chuige atá ionchuimsitheach i gcomhréir leis na prionsabail a ghabhann le comhionannas, cearta daonna agus freagrachtaí. Cinntíonn sé sin gur féidir leis an scoláire é féin, a theaghlach agus a phobal léirithe a fheiceáil ar fud na foghlama agus gur féidir leis tuiscint a fháil ar luach na héagsúlachta mar chuid de shaol an duine agus mar fhoinsé saibhrithe. Cuireann OSPS, mar sin, le sochaí a thógáil atá aontaithe, atruach agus cothrom; ceann a chuimsíonn gach inscne, gnéasacht, eitneacht, creideamh/dearcadh, aicme shóisialta agus cumas/míchumas.

Aidhm

Tá sé mar aidhm ag an gcúrsa seo an t-eolas, an tuiscint, na scileanna, na meonta agus na luachanna a fhorbairt, a chuirfidh ar chumas scoláirí a bheith mar dhaoine fásta óga sláintiúla, athléimneacha, freagracha agus comhbhácha; chun caidrimh mheasúla agus chomhbhácha a chothú agus chun ullmhú le haghaidh na ndeiseanna, na bhfreagrachtaí agus na n-eispéireas sa saol anois agus tar éis na scoile.

Leanúnachas, conairí agus dul chun cinn

Tá OSPS in Éirinn bunaithe ar chur chuige atá iomlánaíoch, scoláire-lárnaithe, ionchuimsitheach agus cuí ó thaobh aoise agus forbartha de.¹ Cuireann curaclam OSPS athfhorbartha dul chun cinn ar fáil i dteagasc agus foghlaim ó oideachas na luathóige go dtí an iar-bhunscoil.

Ar fud na gcéimeanna foghlama ar fad, forbraíonn OSPS braistint dhearfach féiniúlachta na bpáistí agus na ndaoine óga chomh maith lena gcumas a fhorbairt chun aire a thabhairt dóibh féin agus do dhaoine eile. Tá sé tábhachtach ag gach céim go dtéitear ar ais chuig na téamaí OSPS, agus go dtugtar téamaí nua isteach, rud a chinntíonn leanúnachas agus dul chun cinn na foghlama. Agus iad ag breathnú siar ar na téamaí, déantar iarracht deis a thabhairt don scoláire rannpháirtíocht níos doimhne a bheith aige de réir a aoise, a riachtanais shíorathraitheacha agus céim forbartha an scoláire.

Tá *Aistear: Creachuraclam na Luath-Óige* dírithe ar pháistí ó bhreith go sé bliana d'aois, agus a dhéanann cur síos ar fhoghlaim agus forbairt na bpáistí ach úsáid a bhaint as ceithre théama. Is iad na téamaí seo, Folláine, Féiniúlacht agus Muintearas, Cumarsáid, agus Taiscéalaíocht agus Smaointeoireacht. Baineann folláine le páistí atá muiníneach sona sláintiúil agus dírithe ar an bhfolláine shíceolaíoch agus ar an bhfolláine fhisiceach araon.

Mar atá leagtha amach i *gCreat Curaclaim na Bunscoile (2023)* tá sé beartaithe réimse curaclaim darb ainm 'Folláine' a thabhairt isteach mar chuid de churaclam bunscoile athfhorbartha. Tacaíonn an réimse seo le forbairt shóisialta, mhothúcháinach agus fhisiceach na bpáistí anois agus amach anseo. Cuimsítear teagasc agus foghlaim in OSPS agus i gCorpoideachas leis an réimse folláine, agus is ar an gcaoi sin a gcuirtear ar chumas na bpáistí féinfheasacht agus féineolas a fhorbairt, scileanna saoil a thógáil agus braistint láidir a fhorbairt go bhfuil dlúthbhaint acu lena scoil, lena bpobal agus leis an tsochaí níos leithne, agus chun luach a chur ar chaidrimh dhearfacha agus shláintiúla le daoine eile.

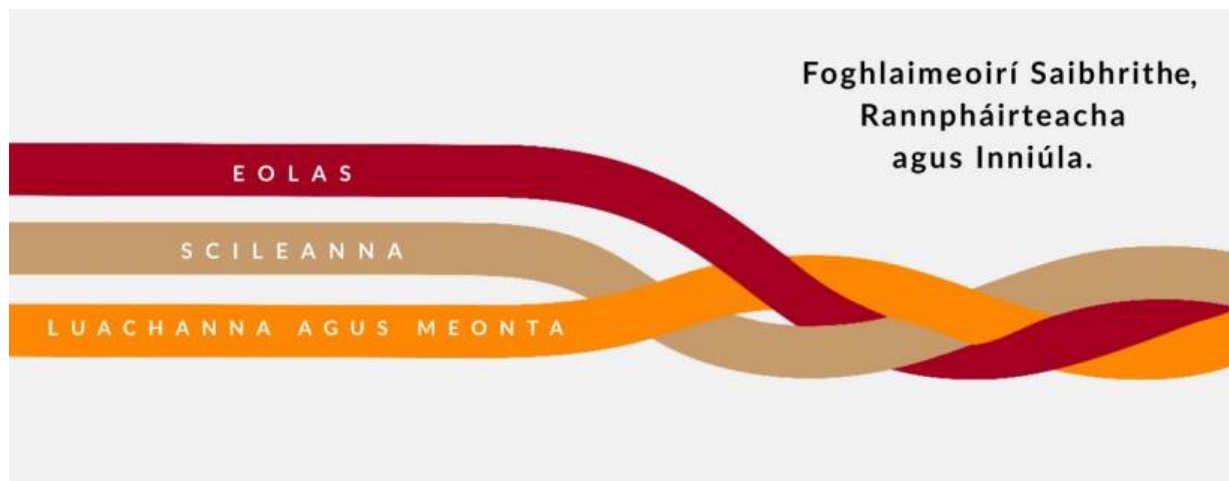
Tá sé mar aidhm ag OSPS na *Sraithe Sóisearaí (2023) féinfheasacht agus féinfhiúntas dearfach an scoláire a fhorbairt: an t-eolas, an tuiscint, na scileanna, na meonta agus na luachanna a fhorbairt a chuirfidh ar a chumas saol sásúil sláintiúil a chaitheamh: cur ar a chumas caidrimh mheasúla cheanúla, leis féin agus le daoine eile, a chruthú, a chothú agus a choinneáil: agus cur lena chumas cur go dearfach leis an tsochaí (lch 5).*

Agus ag an deireadh ar fad, ullmhaíonn OSPS na Sraithe Sinsearaí daoine óga le haghaidh deiseanna, freagrachtaí agus eispéiris saoil. Cuireann sé leis an eolas, leis an tuiscint, leis na scileanna, agus leis na meonta agus luachanna chun cur ar a gcumas iad féin a fhorbairt anois agus le linn dóibh a bheith ag dul isteach sa saol taobh amuigh den scoil.

¹ CNCM, Tuairisc ar an Athbhreithniú ar OCG i mBunscoileanna agus in Iar-bhunscoileanna (2019)

Príomhinniúlachtaí

Cabhraíonn an tsraith shinsearach leis an scoláire a bheith níos rannpháirtí, níos saibhrithe agus níos inniúla, agus é ag déanamh tuilleadh forbartha ar a chuid eolais, scileanna, luachanna agus meonta ar bhealach comhtháite.

Fíor 2 Comhpháirteanna na bpríomhinniúlachtaí agus an tionchar a mhianaítear leo

Is scáth-théarma é *Príomhinniúlachtaí*¹ lena ndéantar tagairt don eolas, na scileanna, na luachanna agus na meonta a fhorbraíonn an scoláire le linn na sraithe sinsearaí.

Déanann an scoláire príomhinniúlachtaí a fhorbairt mar chuid den churaclam agus ar feadh an churaclaim le linn na sraithe sinsearaí. Is doimhne an fhoghlaim nuair a fhéadann sé a chuid eolais, scileanna, luachanna agus meonta a chomhtháthú agus a chur i bhfeidhm i réimse de thascanna, comhthéacsanna, cásanna agus teagmhais éagsúla.

Tá na hInniúlachtaí:

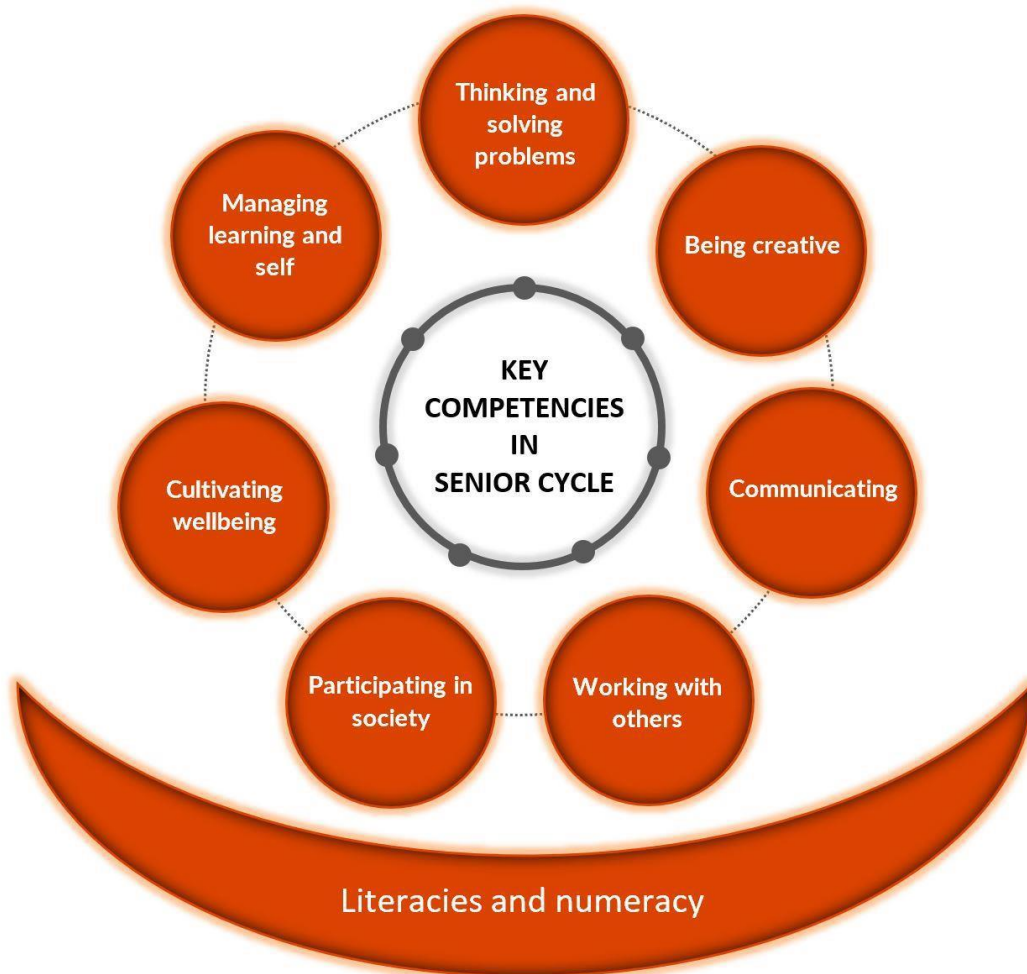
- idirnasctha agus cumascann siad lena chéile
- infheicthe agus tábhachtach ar feadh an churaclaim
- in ann cabhrú leis an scoláire agus leis an múinteoir naisc bhríocha a dhéanamh idir agus thar réimsí éagsúla foghlama
- in ann foghlaim fhoriomlán an scoláire a fheabhsú.

Cuireann forbairt litearthachtaí agus uimhearthacht an scoláire le forbairt na n-inniúlachtaí agus an bealach eile thart. Tacaítear leis na príomhinniúlachtaí nuair:

- a bhíonn litearthachtaí an scoláire dea-fhorbartha, .i., nuair a fhéadann sé léamh, breathnú, scríobh, labhairt, éisteacht, léirmhíniú agus ciall a chur in iúl go bríoch éifeachtach i réimse comhthéacsanna
- a bhíonn uimhearthacht an scoláire dea-fhorbartha, .i. nuair a bhíonn sé in ann tuiscint agus brí a bhaint as uimhreacha, sonraí agus siombailí agus iad a léirmhíniú agus a úsáid go héifeachtach
- a bhaineann an scoláire dea-úsáid as uirlisí éagsúla, lena n-áirítear teicneolaíochtaí, chun tacú lena chuid foghlama

¹ Is é a thugtar orthu seo freisin ó am go chéile ná acmhainneachtaí nó cumais.

Fíor 3 Príomhinniúlachtaí sa tSraith Shinsearach a dtacaíonn litearthachtaí agus uimhearthacht leo.

Is féidir go dtabharfadh príomhinniúlachtaí an chumhacht do dhaoine fásta óga le bheith rannpháirteach ar bhonn bríoch ina scoil, a dteaghlach, a bpobal agus a sochaí. De réir mar a thagann an scoláire in aibíocht, is féidir na príomhinniúlachtaí seo a bheith ag obair as lámh a chéile chun cabhrú leis an scoláire freagairt do thascanna níos casta agus níos éagsúla agus iad a láimhseáil, de réir mar is iomchuí i bhfianaise a chuid riachtanas agus cumas féin. Cuireann sé eolas ar na nithe atá le déanamh agus an bealach lena ndéanamh, agus ar na hamanna nuair is gá gníomhú agus gan gníomhú. Is é an scoláire sin a bhfuil a chuid príomhinniúlachtaí dea-fhorbartha aige is fearr a bhíonn in ann tuiscint agus foghlaim a dhéanamh; plé le deiseanna agus fadhbanna sóisialta agus freagairt dóibh; an t-aistriú a dhéanamh ón scoil go dtí oideachas aosach agus breisoideachas, printíseachtaí, cúrsaí oiliúna agus/nó saol na hoibre; agus glacadh leis an saol aosach.

Cuireann na príomhinniúlachtaí seo le foghlaim thábhachtach ón luath-óige, ón mbunoideachas agus ón tsraith shóisearach. Cuirtear beocht iontu trí na heispéiris foghlama agus na hoideolaíochtaí a roghnaíonn an múinteoir agus trí fhreagairtí an scoláire orthu seo. Is féidir agus ba cheart go gcabhrófaí leis an scoláire a chuid príomhinniúlachtaí a fhorbairt, beag beann ar an gconair a bheadh á leanúint aige tríd an tsraith shinsearach nó ar na hábhair agus modúil a roghnódh sé agus beag beann ar a chúlra, ar a chuid cúinsí ná ar a chuid eispéireas, faoi láthair nó roimhe seo. Mar chuid den teagasc, den foghlaim agus den mheasúnú, ba cheart go bhfaigheadh an scoláire a lán deiseanna lena chuid príomhinniúlachtaí a léiriú. Is dóchúla go réadófar acmhainneacht bhunathraitheach na bpríomhinniúlachtaí nuair a dhéanann an múinteoir agus an scoláire anailísiú agus plé ar na hinniúlachtaí atá siad a fhorbairt agus nuair a thugann an múinteoir deiseanna don scoláire chun

naisc bhríocha a dhéanamh thar na hábhair agus modúil éagsúla.

Is féidir na hinniúlachtaí seo a fhorbairt in OSPS ar réimse bealaí. Mar shampla, is iad na trí ghné thrasghearrtha atá mar chrann taca ag teagasc agus foghlaim in OSPS na Sraithe Sinsearaí a chuireann deiseanna ar fáil chun roinnt príomhinniúlachtaí a fhorbairt. Tá baint dhlúth ag an ngné thrasghearrtha de *smaoineamh go criticiúil* agus *go comhbhách* leis an inniúlacht de *smaointeoireacht agus fadhbanna a réiteach*, ach nascann an ghné thrasghearrtha de *chearta, freagrachtaí agus ionchuimsitheacht a úsáid* go maith leis an inniúlacht de *rannpháirtíocht sa tsochaí*, tá baint ag an ngné thrasghearrtha de *bheith inniúil ar chúrsaí sláinte* leis na hinniúlachtaí de *smaointeoireacht agus fadhbanna a réiteach* agus *cumarsáid*. Nuair a úsáidtear oideolaíochtaí eispéireasacha agus comhoibritheacha sa seomra ranga OSPS déanann sé sin éascaíocht ar na seacht bpríomhinniúlacht a fhorbairt, agus go háirithe ar na hinniúlachtaí *d'oibriú le daoine eile; agus a bheith cruthaitheach*.

Príomhinniúlachtaí	Deiseanna Foghlama agus Forbartha
Smaointeoireacht agus fadhbanna a réiteach	Cuireann an scoláire feabhas ar a chumas i smaointeoireacht chriticiúil mhachnamhach agus é ag déanamh critic ar noirm shóisialta agus chultúrtha agus iad ag fáil tuiscint ar na tosca éagsúla a bhféadfadh tionchar a bheith acu ar iompar agus ar chinntí maidir le sláinte, folláine agus caidrimh.
A bheith cruthaitheach	Déanann an scoláire scrúdú agus measúnú ar roghanna agus ar iarmhairtí trí bheith rannpháirteach sna sonraí cuí, sna heispéiris chuí agus sna cásanna cuí. Cuimsítear leis seo, a bheith in ann déileáil le débhríocht agus le héiginnteacht agus an scoláire ag tabhairt faoi cheisteanna a bhaineann lena shaol.
Cumarsáid	Forbraíonn an scoláire feasacht agus scileanna chun roghanna, mothúcháin agus riachtanais a chur in iúl go measúil agus go comhbhách.
Obair le daoine eile	Téann an scoláire i ngleic le dearcthaí éagsúla trí fhoghlaim dhialógach agus rannpháirteach agus faigheann sé tuiscint ar an gcaoi ar féidir le réimse cúlraí, aitheantas, cultúr agus eispéireas a fhoghlaim a shaibhriú.
Rannpháirtíocht sa tsochaí	Tugtar spreagadh don scoláire a chearta agus a fhreagrachtaí féin a aithint maidir lena shláinte, lena fholláine agus lena chaidrimh chomh maith le feasacht a bheith acu ar a fhreagrachtaí sóisialta. Faigheann an scoláire feasacht ar na tosca soch-chultúrtha ag a bhfuil tionchar ar a fholláine, agus faigheann sé feasacht ar an gcaoi a mbaineann an t-ábhar seo le ceartas sóisialta, agus ar an gcaoi a dteastaíonn freagraí aonair agus comhfhreagraí.
Folláine a chothú	Déanann an scoláire scrúdú ar na tosca ag a bhfuil tionchar ar a fholláine fhisiciúil, shóisialta, mhothúcháin agus mheabhrach agus foghlaimíonn sé straitéisí agus teicnící a chuidíonn leo aire a thabhairt dó féin agus do dhaoine eile.
Foghlaim a bhainistiú agus féinbhainistiú	Faigheann an scoláire feasacht ar a smaointe, ar a mhothúcháin, ar a dhearcachtaí agus ar a luachanna féin ach deiseanna a chur ar fáil le haghaidh machnaimh, téann sé i dtairbhí ar na léargais agus ar an bhfoghlaim a fuarthas a aithint.

Teagasc agus foghlaim

Cuireann teagasc agus foghlaim in OSPS spás ar leith ar fáil inar féidir leis an scoláire an t-eolas, an tuiscint, na scileanna, na meonta agus na luachanna a fhorbairt, rudaí ar fad a theastaíonn uaidh chun saol sláintiúil a bheith aige chun roghanna sláintiúla a dhéanamh agus chun caidrimh mheasúla agus chomhbhácha a chothú, san am i láthair agus sa todhchaí.

Bíonn an caidreamh ag croílár an teagaisc agus na foghlama go léir. Is bunriachtanas le haghaidh OSPS éifeachtach, go gcothaítear caidrimh sa seomra ranga atá tacúil, comhbhách agus measúil, caidrimh a chuireann ar chumas an scoláire a bheith rannpháirteach go sábháilte i ndíospóireacht agus i machnamh agus chun feasacht orthu féin agus ar dhaoine eile a fhorbairt. Ciallaíonn sé seo go gcaithfidh an múinteoir éirí as ról an tsaineolaí agus glacadh le ról an éascaitheora; agus a aithint go bhféadfadh go leor de na topaicí a phléitear in OSPS a bheith íogair agus casta agus d'fhéadfadh nach mbeadh freagraí éasca ann ar na ceistanna a chuirtear. Tá sé riachtanach freisin go n-úsáidtear meon oscailte, agus nach dtugtar breithiúnas ar aon duine ach ag an am céanna a bheith in ann ceistiú go cumasach agus chun tuairimí, iompair agus dearcthaí a fháil, laistigh de chultúr na n-óg nó sa tsochaí ina hiomláine.

Tá teagasc agus foghlaim OSPS bunaithe ar mheas, ar chomhionannas, ar dhínit, ar ionchuimsitheacht, ar fhreagracht, ar atrua agus ar chomhbhá.

Gnéithe uileghabhálacha de theagasc agus d'fhoghlaim éifeachtach in OSPS

Nuair atáthar ag pleanáil ceachtanna OSPS, tá sé tábhachtach deiseanna a chur ar fáil le haghaidh feasachta, díospóireachta, machnaimh agus gnímh.

Feasacht

Is inniúlacht í an fheasacht a chuireann lenár gcumas ár smaointe, mothúcháin, luachanna agus iompar a aithint agus a thuiscint. Cuimsíonn sé an tuiscint conas a imríonn tosca difriúla tionchar ar thuiscint ár nádúir féin agus conas a chaitheann muid ár saol, lena n-áirítear tionchar an teaghlaigh, comhscoláirí, an t-idirlíon, inscne, cultúr agus noirm shóisialta/chultúrtha. Cuimsítear leis seo, tuiscint gurb é is duine ann ná a bheith i mbun caidrimh le daoine eile agus go bhfuil daonnacht, dínit, cearta agus freagrachtaí i bpáirt againn.

Dialóg

Trí theagasc agus trí fhoghlaim dhialógach cuidítear leis an scoláire a bheith páirteach le dearcthaí éagsúla; comhrá agus machnamh a dhéanamh ar a dhearcthaí, a luachanna agus a iompraíochtaí agus dearcthaí, luachanna agus iompraíochtaí daoine eile; a thuiscintí ar thopaicí ábhartha dá shaol a mhéadú; agus teacht ar chinntí eolasacha, smaointeacha bunaithe ar a luachanna pearsanta, agus aird chuí ar a chearta agus ar a fhreagrachtaí féin agus ar chearta agus ar fhreagrachtaí daoine eile. Nuair a ghlactar leis go mbeidh ilchineálacht na gcúlraí, na bhféiniúlachtaí, na gcultúr agus na taithí i ngach seomra ranga agus feictear mar acmhainn le haghaidh foghlama é sin, cuidítear le dialóg mheasúil.

Machnamh³ agus gníomh

Baineann sé seo leis an scoláire ag déanamh machnamh ar a bhfuil foghlamtha aige agus ag teacht ar a léargas agus a chonclúidí pearsanta féin mar fhreagairt ar a fhoghlaim. Cuireann sí ar chumas an scoláire cuimhneamh ar an gcaoi ar féidir leis an bhfoghlaim eolas a chur ar fáil dá chuid roghanna, iompair agus caidreamh, agus ag déanamh amach cén bhaint atá ag an bhfoghlaim lena shaol anois agus amach anseo. Is 'praitic' í an fhoghlaim in OSPS; próiseas leanúnach de mhachnamh criticiúil agus gníomh, á chothú ag dialóg le daoine eile.

Tuilleadh gnéithe de theagasc agus d'fhoghlaim éifeachtach in OSPS

Foghlaim agus teagasc éifeachtach OSPS in oideachas na sraithe sinsearaí:

- Cuimsítear comhairliúchán rialta leis an scoláire leis, chun a riachtanais, a cheiseanna agus a ábhair inní a fháil amach agus úsáidtear an t-eolas seo chun teagasc agus foghlaim a phleanáil atá ailínithe leis na torthaí foghlama.
- Úsáidtear modheolaíochtaí d'fhoghlaim chomhoibritheach agus d'fhoghlaim ó thaithí.
- Cuireann sé eolas ar fáil atá cuí agus aoisoiriúnach.
- Baineann sé leis na heispéiris san fhíorshaol a bhíonn ag an scoláire.
- Cothaíonn sé scileanna pearsanta, sóisialta agus mothúchána agus cuireann sé deiseanna ar fáil chun na scileanna seo a chleachtadh.
- Cothaíonn sé féin-éifeachtúlacht an scoláire ach a inniúlacht chun smaoineamh go criticiúil a dhearbhu agus chun gníomhú go freagrach dá fholláine agus d'fholláine daoine eile.
- Cuireann sé deiseanna ar fáil chun plé a dhéanamh ar luachanna, ar dhearcthaí, ar mheonta agus ar chreidimh a thacaíonn le hiompair shláintiúla, ag leibhéal pearsanta agus sochaíoch.
- Déanann sé critic ar bhrúnna sóisialta agus ar thionchair shóisialta agus cruthaíonn sé feasacht ar an gcaoi ar féidir le tosca sóisialta, eacnamaíochta, timpeallachta agus cultúrtha tionchar a imirt ar chinntí agus ar iompair a bhaineann le sláinte, le folláine agus le caidrimh.
- Dearbhaíonn sé éagsúlacht mar ghné de shaol duine agus de ghnéasacht duine, agus cuireann sé ar chumas an scoláire aireachtáil go bhfuil sé tábhachtach agus go bhfuil sé páirteach sa teagasc agus san fhoghlaim ina sheomra ranga. Cuimsítear leis teanga a úsáid atá ionchuimsitheach agus dearbhaithe.
- Úsáideann sé réimse modhanna chun measúnú a dhéanamh ar an méid atá an scoláire a fhoghlaim agus úsáideann sé an t-eolas seo chun aiseolas a chur ar fáil agus chun pleanáil a dhéanamh do na chéad chéimeanna eile san fhoghlaim.

Féach ar an méid a leanas le haghaidh treoir ar OSPS a mhúineadh agus le haghaidh modheolaíochtaí agus acmhainní cuí: [Uirlisí SPHE \(curriculumonline.ie\)](http://Uirlisí_SPHE_(curriculumonline.ie))

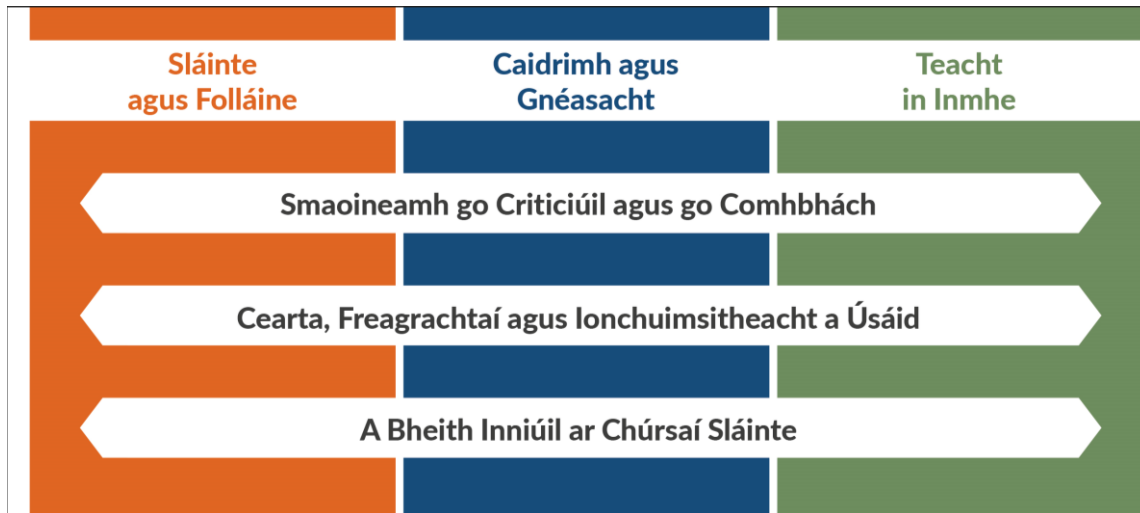
Is é is machnamh ann ná “inniúlacht chun seasamh criticiúil a ghlacadh roimh chinnteoireacht, rogha agus gníomh, ar nós seas siar ón rud measta, aitheanta agus glactha; cás a mheas ó dhearcthaí difriúla, agus ag féachaint thar an gcás láithreach chuig na torthaí fadtéarmacha agus indéacha a bhaineann le roghanna agus gníomhartha duine. Cuireann sé seo ar chumas daoine aonair leibhéal aibíochta a bhaint amach agus dá bharr sin is féidir leo dearcthaí difriúla a ghlacadh, breithiúnais neamhspleácha a dhéanamh agus freagracht a ghlacadh dá chinntí agus dá ghníomhartha.” ECFE (2020), Tuarascáil Theicniúil: Anailís Churaclaim ECFE um Thodhchaí Oideachais agus Scileanna 2030.

Snáitheanna staidéir agus torthaí foghlama

Dearadh cúrsa OSPS na sraithe sinsearaí seo le haghaidh 60 uair an chloig de rannpháirtíocht an scoláire lena theagasc thar thréimhse an dá bhliain deiridh d'oideachas na sraithe sinsearaí.

Tá an cúrsa seo deartha timpeall ar thrí shnáithe agus ar thrí ghné thrasghearrtha mar a léirítear in íochtar.

Fíor 4: Forbhreathnú ar OSPS na Sraithe Sinsearaí

Déanann na torthaí foghlama atá leagtha amach ar leathanaigh 13-15 cur síos ar an eolas, an tuiscint, na scileanna na luachanna agus na meonta ba cheart don scoláire a bheith in ann a thaispeáint i ndiaidh thréimhse foghlama dhá bhliain. Tá trí ghné thrasghearrtha mar chrann taca ag an bhfoghlaim seo, gnéithe a ndéantar achoimre orthu in íochtar.

Smaoineamh go criticiúil agus go comhbhách

Díríonn an ghné seo ar thacaíocht a thabhairt do dhaoine óga chun machnamh criticiúil a dhéanamh ar na dearcchá, luachanna, noirm agus iompair atá acu féin agus atá sa tsochaí. Is é an aidhm chun feasacht ar na tionchair a mhúnlaíonn a gcinntí agus a n-iompair a chur chun cinn ionas go mbeidh siad in ann roghanna eolasacha a dhéanamh agus go mbeidh siad in ann gníomhú mar ghníomhairí freagracha ina saol féin. Nuair a bhaineann daoine óga úsáid as dearcadh criticiúil ó thaobh an tsoch-chultúir de, faigheann siad feasacht chriticiúil ar na tionchair níos leithne ar shláinte/ar fholláine agus ar chaidrimh; déanann siad staidéar ar noirm shóisialta (lena n-áirítear na noirm dhochracha); agus aithníonn siad an méid atá siad in ann a athrú, an méid nach bhfuil siad in ann a athrú, chomh maith le straitéisí chun déileáil leis an dá rud. Aithnítear sa dearcadh seo nach bhfuil aon duine amháin freagrach as a shláinte agus a fholláine féin agus cothaítear tuiscint ar na tionchair níos leithne atá ábhartha. Cruthaíonn sé feasacht freisin ar an gcaoi a bhfuil iarmhairtí sochaíocha ag baint leis an mbealach a dtuigimid daoine eile.

Is é smaoineamh go comhbhách agus a bheith in ann comhbhá a thaispeáint atá mar chrann taca ag caidrimh dhearfacha idirphearsanta. Cuimsítear leis a bheith oscailte do dhearcchá

éagsúla, ag iarraidh tuiscint a fháil ar mhothúcháin agus ar eispéiris daoine eile, agus aire a thaispeáint d'fholláine daoine eile. Is príomhghné é smaoineamh go comhbhách de smaoineamh go criticiúil de bharr go n-eascraíonn sé ón gcumas chun bealaí malartacha a lorg chun tuiscint a fháil ar an saol.

Ceartha, freagrachtaí agus ionchuimsitheacht a úsáid

Tá sé mar aidhm sa ghné seo a léiriú go bhfuil tábhacht ag baint le cur chuige ionchuimsitheach atá bunaithe ar chearta mar chuid d'fhoghlaim agus teagasc in OSPS. Ciallaíonn sé seo spreagadh a thabhairt do dhaoine óga a gcearta agus a bhfreagrachtaí féin a aithint maidir lena sláine, lena bhféinchúram agus lena gcaidrimh; agus dearbhaíonn sé a gceart d'oideachas sláinte cuimsitheach agus do sheirbhísí sláinte; agus spreagann sé feasacht ar an gcaoi a bhfuil tionchar ag a n-idirghníomhaíochtaí agus ag a n-iompair ar shaol agus ar chearta daoine eile. Mar sin tá freagrachtaí pearsanta agus sóisialta ag baint le cearta. Chomh maith leis sin, tacaíonn cur chuige bunaithe ar chearta le hionchuimsitheacht, a chinntíonn go bhfuil na hinscní, na gnéasachtaí, na heitneachtaí, na creidimh reiligiúnacha/cruinneshamlacha, na haicmí sóisialta agus na cumais/míchumais san áireamh leis an bhfoghlaim agus teagasc ar fud na snáitheanna.

A bheith inniúil ar chúrsaí sláinte

Sa ghné seo, cuirtear le heolas na ndaoine óga, lena bhféinmhuinín agus lena gcompord chun rochtain agus tuiscint a fháil ar eolas faoi shláinte agus faoi sheirbhísí, an t-eolas sin a scrúdú ionas go mbeidh siad in ann cinntí a dhéanamh maidir lena sláinte agus lena bhfolláine féin agus le sláinte agus folláine na ndaoine atá ina dtimpeall. Nuair a fhaigheann duine rochtain ar eolas, áirítear le hinniúlacht sláinte freisin an cumas chun an t-eolas sin a chur in iúl, a dhearbhu agus gníomhú ina leith. Mar sin, tá níos mó ag baint le bheith inniúil ar chúrsaí sláinte ná fios a bheith ag duine ar an gcaoi agus ar an áit chun eolas iontaofa agus ábhartha a fháil. Chomh maith leis sin, cuimsítear leis a bheith in ann an t-eolas sin a úsáid chun cinntí maithe a dhéanamh agus fios a bheith ag duine cén uair/cén chaoi/cén áit chun an chabhair chuí agus na seirbhísí cuí a lorg. Tá níos mó tábhachtacha ag baint leis na scileanna le linn do na daoine óga a bheith ag teacht in inmhe.

Snáithe 1: Sláinte agus Folláine

Achoimre ar an snáithe:

Déanfaidh an scoláire scrúdú sa snáithe seo ar na tosca a imríonn tionchar ar a shláinte fhisiciúil, shóisialta, mhothúcháin agus a mheabhairshláinte agus ar na caidrimh eatarthu seo. Foghlaimeoidh sé bealaí chun aire a thabhairt dó féin agus chun coinneáil a shláintiúla agus is féidir, agus cuirfear béim ar leith ar fheasacht, scileanna, teicnící agus eolas a fháil chun a mheabhairshláinte agus a fholláine intinne a chosaint.

Snáithe 1 Torthaí foghlama

Foghlaimíonn an scoláire faoi	Ba cheart go mbeadh sé ar chumas an scoláire
Tosca a imríonn tionchar ar shláinte agus ar fholláine go ginearálta	<ul style="list-style-type: none">1.1 taighde agus cinntithigh de dhea-shláinte1.2 plé a dhéanamh ar na cumasóirí agus ar na bacainní maidir le cothromaíocht saoil shláintiúil - lena n-áirítear staidéar, obair, imirt, codladh, daoine, 'am dom féin', agus bealaí chun cothromaíocht a bhainistiú a thuilleadh1.3 critic chriticiúil a dhéanamh ar bhunús agus éifeachtaí na norm sóisialta agus na ndearcthaí ar alcól agus ar dhruaí
Meabhairshláinte dhearfach a chothú	<ul style="list-style-type: none">1.4 iniúchadh a dhéanamh ar na tosca ag a bhfuil tionchar ar mheabhairshláinte agus ar fholláine, lena n-áirítear an tionchar atá ag an teaghlach, ag piaraí, ag dearcthaí sochaíocha, ag na meáin, ag an teicneolaíocht, ag alcól agus ag drugaí, agus an tionchar atá ag féinbhraistint an duine féin1.5 patrúin smaointeoireachta mhífhóinteacha agus féinchaint dhiúltach a aithint mar aon leis an gcaoi ar féidir leo seo tionchar a imirt ar mhothúcháin agus ar iompar1.6 réimse straitéisí a úsáid a d'fhéadfadh a bheith ina gcabhair smaointe dochracha agus mothúcháin dhochracha a rialáil agus a bhainistiú chun meabhairshláinte dhearfach a chothú
Déileáil le dúshlán mhothúcháin nó dúshlán a bhaineann le meabhairshláinte	<ul style="list-style-type: none">1.7 na comharthaí agus na siomptóim de strus agus d'imní a aithint sa scoláire é féin agus i ndaoine eile agus a aithint cén uair is ceart cabhair a lorg, cén áit le dul agus cén chaoi chun cabhair a fháil má theastaíonn sí1.8 bealaí sláintiúla agus míshláintiúla chun déileáil le strus agus le himní a phlé1.9 na conairí i dtreo andúile a mhíniú, mar aon leis na comharthaí agus na hiarmhairtí de chineálacha éagsúla andúile agus cén áit le dul agus cén chaoi chun cabhair a fháil má theastaíonn sí

Fanacht sábháilte nuair atáthar
amuigh go sóisialta

1.10 déan plé ar bhealaí agus ceap bealaí chun
cásanna sóisialta a bhainistiú go sábháilte ina
bhféadfadh a shláinte féin nó sláinte daoine eile a
bheith i gcontúirt.

Snáithe 2: Caidrimh agus Gnéasacht

Achoimre ar an snáithe:

Déanfaidh an scoláire iniúchadh sa snáithe seo ar an réimse leathan de chaidrimh atá tábhachtach ina shaol agus cuirtear béim ar leith ar an bhfeasacht, ar an eolas agus ar na scileanna a fháil chun tacú leo chun caidrimh mheasúla, chomhbhácha agus shláintiúla a chothú. Tugtar tacaíocht sa snáithe seo don scoláire chun caidrimh ina bhfuil mí-úsáid nó foréigean a aithint agus chun freagairt do na cásanna seo.

Tabhair faoi deara: Ba cheart gach ceann de na torthaí foghlama in íochtar a mhúineadh ar bhealach ina ndéantar aitheantais, caidrimh agus teaghlaigh LADTA+ a chur san áireamh agus a léiriú sa teagasc agus foghlaim, seachas aghaidh a thabhairt orthu i gceachtanna neamhspleácha.

Snáithe 2 Torthaí foghlama

Ba cheart go mbeadh sé ar chumas an scoláire

Caidrimh shláintiúla	<p>2.1 an fheasacht agus na scileanna a theastaíonn a thaispeáint, chun caidrimh shláintiúla ar bhonn pearsanta agus ar líne a chothú, lena n-áirítear meas a bheith aige ar theorainneacha daoine eile, mothúcháin agus riachtanais a chur in iúl agus coimhlint a chosc agus a bhainistiú</p> <p>2.2 machnamh a dhéanamh ar an gcaoi a bhféadfadh a dhearcthaí, a chreidimh, a luachanna agus a aitheantas tionchar a imirt ar dhinimic chairdis, caidreamh agus iompair ghnéasaigh</p> <p>2.3 plé a dhéanamh ar ghníomhaíocht ghnéasach mar ghné de chaidrimh daoine fásta ina bhfuil na príomhghnéithe seo iontu: aire, meas, toiliú, dlúthchaidreamh agus pléisiúr ceachtartha</p>
Inscne	<p>2.4 scrúdú a dhéanamh ar an gcaoi a mbuanaítear dearcthaí dochracha faoi chúrsaí inscne sna meáin, ar líne agus sa tsochaí agus plé a dhéanamh ar straitéisí chun dúshlán a thabhairt do na dearcthaí agus na hinsintí seo</p>
Caidrimh dhrochídeacha agus fhoréigneacha	<p>2.5 sainaithean agus machnamh a dhéanamh ar na comharthaí coiteanna de chaidrimh mhí-úsáide, lena n-áirítear smacht comhéigneach</p> <p>2.6 na bunchúiseanna agus na hiarmhairtí a bhaineann le foréigean ar bhonn inscne (FBI) a mhíniú, le béim ar leith ar fhoréigean in aghaidh ban agus cailíní agus na tacaíochtaí atá ar fáil a chur in iúl</p> <p>2.7 iniúchadh a dhéanamh ar thionchar na pornagrafaíochta ar dhearcthaí, ar iompair agus ar ionchais chaidrimh</p> <p>2.8 plé a dhéanamh ar dhrochíde ar bhonn íomhánna, ar chiapadh gnéis, ar ionsaí gnéis agus ar éigniú agus ar an méid atá le déanamh má dhéantar aon cheann acu seo ar na scoláire nó ar aon duine eile a bhfuil aithne aige air</p>
Sláinte Ghnéis	<p>2.9 iniúchadh a dhéanamh ar shláinte ghnéis agus atáirgthe lena n-áirítear torthúlacht, cleachtas ghnéis níos sábháilte, freagraí féideartha ar thionchar an ghnéis agus an chaoi chun rochtain a fháil ar</p>

Snáithe 3: Teacht in Inmhe

Achoimre ar an snáithe:

Gheobhaidh an scoláire eolas agus scileanna faoi leith laistigh den snáithe seo chun tacú leis agus é ag teacht in inmhe agus foghlaimeoidh sé cén chaoi chun tuilleadh freagrachta a ghlacadh as féin. Cuimsítear leis seo a bheith in ann roghanna a bhainistiú, na scileanna a theastaíonn chun pleanáil don todhchaí a fhorbairt, nósanna maithe a bhunú agus a choinneáil, agus spriocanna a bhaint amach. Tacaítear leis an scoláire freisin chun foghlaim cén chaoi chun aire a thabhairt dó féin nuair a thagann athrú ar a shaol nó in am dúshlánach, chun a chearta agus a fhreagrachtaí a thuiscint faoin dlí, agus cothaítear na scileanna a theastaíonn chun cabhrú leis na daoine sin a ndéantar leithcheal nó claontacht orthu.

Snáithe 3 Torthaí foghlama

Foghlaimíonn an scoláire faoi	Ba cheart go mbeadh sé ar chumas an scoláire
Féinbhainistíocht agus scileanna féinchúraim	<p>3.1 iniúchadh a dhéanamh ar straitéisí féinchúraim a d'fhéadfadh a bheith ina gcabhair ar dhuine chun dea-shláinte a choinneáil agus chun drochshláinte a sheachaint</p> <p>3.2 na scileanna féinbhainistíochta a theastaíonn don saol a chur in iúl</p> <p>3.3 iniúchadh a dhéanamh ar réimse imeachtaí saoil ina bhféadfadh athrú teacht ar a shaol, nó ina bhféadfadh cailteanas nó briseadh croí a bheith ann agus plé a dhéanamh ar an gcaoi chun aire a thabhairt dó féin agus/nó do dhaoine eile le linn an ama sin</p>
Ceartha agus freagrachtaí faoin dlí	<p>3.4 achoimre bheacht a dhéanamh ar a chearta agus ar a fhreagrachtaí faoin dlí mar dhuine fásta óg maidir le cumarsáid ar líne, aois toilithe, úsáid alcóil agus drugaí, a cheart chun rochtain a fháil ar sheirbhísí agus ar chearta maidir leis an áit oibre</p>
Bealaí chun oibriú ar son cothroime agus ionchuimsithe agus chun cothroime agus ionchuimsiú níos fearr a chruthú	<p>3.5 machnamh a dhéanamh ar na scileanna a theastaíonn agus seasamh suas dó féin agus do dhaoine eile, agus ar an réimse cásanna ina bhféadfadh rud dá shórt teacht chun cinn</p> <p>3.6 scileanna comhghuaillí a léiriú chun aghaidh a thabhairt ar iompair éagothroma nó dhrochídeacha agus chun tacú le cothroime agus ionchuimsiú.</p>

Measúnú

Measúnú in OSPS

Is chun tairbhe an mhúinteora agus an scoláire araon é go dtugtar deiseanna rialta don scoláire a fhoghlaim a léiriú in OSPS.

- Cuireann sé ar chumas an mhúinteora a bheith muiníneach gur tharla an fhoghlaim, chun forás a dheimhniú, agus chun riachtanais foghlama amach anseo a aithint.
- Cothaíonn sé feasacht an scoláire ar fhorbairt a chuid eolais, a thuiscint, a dhearcthaí, a luachanna agus a scileanna leis, tugann sé comhartha ar luach a fhoghlama in OSPS agus méadaítear a spreagadh d'fhoghlaim bhreise leis.

Is é fócas an mheasúnaithe chun cur ar chuas an scoláire fianaise a léiriú ar a thuras

foghlama. Is féidir leis an scoláire an méid seo a léiriú trí ghníomhaíochtaí measúnaithe

leanúnaigh in OSPS:

- méadú ar eolas agus ar thuiscint
- athrú nó dearbhú maidir le creidimh/dearcthaí/tuairimí/luachanna
- inniúlacht mhéadaithe
- na straitéisí nua a fuarthas
- meon atá á fhorbairt chun bearta a dhéanamh mar thaca lena shláinte agus le sláinte daoine eile.

Tá machnamh riachtanach in OSPS de bharr go gcuireann sé deiseanna ar fáil don scoláire chun machnamh a dhéanamh ar an méid atá sé a fhoghlaim agus ar an gcaoi a mbaineann an fhoghlaim chéanna lena shaol anois agus ar an gcaoi a mbainfidh sí lena shaol as seo amach. Is gné ábhartha agus luachmhar é machnamh de mheasúnú OSPS. D'fhéadfadh taifeadadh agus bailiú córasach chleachtas mhachnamhacha an scoláire a fhoghlaim a shaibhriú agus d'fhéadfadh sé é a chumasú chun monatóireacht a dhéanamh ar a fhás pearsanta agus ar a fhoghlaim phearsanta in OSPS.

Forbrófar treoir mhionsonraithe ar mheasúnú agus tuairisciú in OSPS na Sraithe Sinsearaí (lena n-áirítear tascanna samplacha measúnaithe) nuair a chuirfear an tsonraíocht seo i gcrích agus nuair a fhoilseofar í ag [an tSraith Shinsearach \(curriculumonline.ie\)](http://an.tSraith.Shinsearach.curriculumonline.ie)

Aguisín 1 Gluais de Bhriathra Gnímh

Briathra gnímh	Ba cheart go mbeadh sé ar chumas an scoláire
Anailísigh	staidéar nó scrúdú a dhéanamh ar rud go mion, rud a mhiondealú chun na bunghnéithe nó an bunstruchtúr a nochtadh; codanna agus coibhneasa a shainnithint, agus fianaise a léirmhíniú chun teacht ar chonclúidí
Meas	scileanna breithiúnais agus meastóireachta a thaispeáint, ag déileáil go cothrom le tuairimí difriúla
Cuir luach ar	luach nó tábhacht ruda a aithint agus machnamh a dhéanamh air
Meas (cuimhnigh ar...)	machnamh ar an suntas a bhaineann le rud éigin
Taispeáin	rud a chruthú nó a dhéanamh soiléir trí réasúnaíocht nó le fianaise, á léiriú le samplaí nó le cur i bhfeidhm praiticiúil
Ceap	rud éigin a phleanáil, a fhorbairt nó a chruthú le smaointeoireacht ghrinn
Pléigh	scrúdú a dhéanamh ar choincheapa, peirspictíochtaí nó tuairimí éagsúla ar ábhar, agus a dtátal/léargas féin a bhaint ansin, le tacaíocht ó fhianaise nó fáthanna iomchuí
Scrúdaigh	argóintí, sonraí, faisnéis agus scéalta a fhiosrú/ghrinnscrúdú ar bhealach a nochtann an bunús, na toimhdí, na peirspictíochtaí agus na caidrimh eile atá mar bhonn leis
Mínigh	tuigtear níos mó ná liosta fíricí/smaointe leis; ní mór an fáth nó an chúis taobh thiar de na fíricí/smaointe sin a thabhairt chomh maith
Fiosraigh	dlúthbhreathnú córasach a dhéanamh ar rud chun rud éigin a fháil amach; mionscrúdú nó fiosrú a dhéanamh
Féiniúlacht	fíric, gné nó sampla sainiúil a aithint agus a lua go hachomair
Iniúch	breathnú, staidéar, nó mionscrúdú córasach a dhéanamh, chun fíricí a chinntiú agus chun teacht ar chruthúnas tacaíochta do chonclúidí
Taighde	eolas oiriúnach a fháil, a chur in eagar, a thaifeadadh, a anailísiú agus conclúidí a bhaint as
Aithin	éirí eolach ar rud éigin nó rud éigin a thuiscint bunaithe ar thaithí phearsanta
Machnaigh	machnamh meabhraitheach cúramach a dhéanamh ar a ngníomhartha, taithí, luachanna agus foghlaim d'fhonn léargas nua a fháil agus chun brí dá gcuid féin a bhaint as
Déan Achoimre	achóimre ghairid a dhéanamh ar na príomhphointí eolais

Aguisín 2 Gluais téarmaí a mbaintear úsáid astu i dTorthaí Foghlama

Caidrimh mhí-úsáide: téarma ginearálta a áiríonn caidrimh a d'fhéadfadh a bheith ionsaitheach go follasach nó faoi cheilt, comhéigineach, smachtaithe, dímhéasúil, ciapach, imeaglaíthe, leithlisithe, nó bagrach. D'fhéadfadh an iompraíocht mhí-úsáideach tarlú ar bhonn aonuaire e nó arís agus arís eile, d'aon turas nó neamhbheartaithe.

Conaire andúile: a áiríonn an chaoi a n-athraíonn rannpháirtíocht le substaintí nó iompair andúile conaire luaíochta na hinchinne (a scaoileann le dopaimín) agus déanann sé cur síos air seo thar thréimhse ama.

Scileanna comhghuaillí: a áiríonn na gníomhartha, na hiompair, agus na cleachtais a úsáidtear chun tacú le daoine eile chun daoine eile a mholadh agus chun comhoibriú le daoine eile, mar thaca le ceartas agus cothroime. Cuimsítear le scileanna comhghuaillí stádas pribhléide duine a aithint agus á úsáid (mar shampla mar dhuine bán nó mar fhear nó mar Éireannach) chun tacú le daoine atá mar chuid de ghrúpaí ag a bhfuil aitheantas mionlaigh.

Iompraíocht bhulaíochta: iompraíocht d'aon ghnó a dhéantar arís agus arís le himeacht aimsire ag grúpa nó duine aonair a bhfuil rún acu gortú nó pian a dhéanamh trí theagmháil fhisiciúil, ionsaithe ó bhéal nó ionramháil shíceolaíoch.

Toiliú: croíphrionsabal a bhaineann le gach caidreamh idirphearsanta measúil; is éard atá i gceist le toiliú ná aitheantas agus meas ó thaobh teorainneacha an duine féin agus teorainneacha daoine eile agus deimhniú a dhéanamh i gcónaí mura bhfuiltear cinnte faoi. Déantar toiliú i dtimpeallacht ghnéis a shainmhíniú i [ndlí na hÉireann](#) mar seo a leanas: toillíonn duine le gníomh gnéis má aontaíonn sé nó sí dá d(h)eoin féin agus dá s(h)aorthoil féin gabháil don ghníomh sin. Is é is aois toilithe ann in Éirinn chun páirt a ghlacadh i gcaidreamh collaí ná 17 mbliana d'aois.

Cinntithigh shláinte: tá an-tionchar ag cúinsí agus timpeallacht duine ar a shláinte. Tríd is tríd, tá tionchar mór ag na tosca seo a leanas ar an tsláinte: an áit ina bhfuilimid inár gcónaí, an bhail atá ar ár dtimpeallacht fhisiciúil, ár ngéineolaíocht, ár n-inscne, ár dteacht isteach agus ár leibhéal oideachas, ár rochtain ar sheirbhísí sláinte, agus ár gcaidrimh agus ár líonraí sóisialta tacaíochta.

Folláine mhothúcháin: a áiríonn braistintí agus mothúcháin a aithint, a thuiscint agus a bheith in ann iad a chur in iúl agus a bhainistiú. Tá folláine mhothúcháin luaineach agus níor cheart a rá gurb ionann í agus sonas, rud atá suibichtúil agus neamhbhuan. Níor cheart, ná í a thuiscint mar uireasa giúmar diúltach, mothúchán diúltach ná smaointe diúltacha.

Inscne: ciallaíonn inscne na ról, na freagrachtaí, na saintréithe, na hiompair, na gníomhartha agus na buanna a mheasann sochaí ar leith atá feiliúnach do mhná agus d'fhir. Cruthaítear inscne go sóisialta agus go cultúrtha, mar sin, tá difríochtaí móra idir tuiscintí ar inscne thar chomhthéacsanna agus thar thréimhse ama

Féiniúlacht inscne: eispéireas inmheánach aonair a mhothaíonn daoine ag baint lena n-inscne, a thagann, nó nach dtagann, leis an ngnéas a cláraíodh tráth na breithe.

Foréigean ar bhonn inscne: is scáth-théarma é seo a áiríonn na foirmeacha foréigin ar fad a dhírítear i gcoinne duine ar bhonn a inscne nó a ghnéis. Cuimsítear leis bearta a dhéanann dochar fisiciúil, nó gnéis nó fulaingt, bagairtí amhail bearta, comhéigniú, agus ganntanas sairse eile. Déantar dochar i bhformhór na gcásanna foréigin ar bhonn inscne ar mhná agus ar pháistí.

Sláinte: staid d'fholláine iomlán fhisiciúil, mheabhrach agus shóisialta agus ní easpa galair nó éigléochta amháin.

Drochíde ar bhonn íomhánna: cuimsítear le ciapadh ar líne agus drochíde ar bhonn íomhánna, dáileadh íomhánna gnéis gan toiliú lena n-áirítear íomhánna gnéis a ghlacadh, a dháileadh, a fhoilsiú nó an bhagairt chun íomhánna gnéis a dháileadh gan toiliú, cumarsáid fhíor-mhaslach a sheoladh nó ag bagairt ar dhuine iad a sheoladh agus é ar intinn ag an duine dochar a dhéanamh don íospartach.

LADTAI+: scáth-théarma is ea é chun éagsúlacht inscne agus ghnéasachta a léiriú agus tagraíonn sé do na daoine seo a leanas: leispiach, aerach, déghnéasach, trasinscne, aiteach agus idirghnéasach. Léiríonn an ‘+’ na féiniúlachtaí inscne agus gnéaschlaonta go léir nach bhfuil cuimsithe go sonrach ag na litreacha eile.

Meabhairshláinte: is staid d’fholláine í meabhairshláinte ina n-úsáideann duine a inniúlachtaí, inar féidir leis déileáil le gnáthstrus an tsaoil, inar féidir leis oibriú go héifeachtach agus go tairbheach agus inar féidir leis feabhas a chur ar an bpobal a bhfuil sé ann (EDS 2001d, lch 1)

Droch-mheabhairshláinte: úsáidtear an téarma droch-mheabhairshláinte chun cur síos a dhéanamh ar fhíordheacrachtaí meabhairshláinte a imríonn tionchar suntasach ar shaol duine agus seans maith go mbeidh idirghabháil nó tacaíocht de shaghas éigin ag teastáil lena haghaidh. (Cannon et al., 2013) D’fhéadfadh duine a bheith in ann lá a bhaint amach agus deacrachtaí meabhairshláinte a bheith aige chomh maith le braistint folláine.

Meabhairshláinte dhearfach: tá níos mó ag baint le meabhairshláinte dhearfach seachas uireasa meabhairghalair. Tugann an téarma le fios go bhfuil an duine in ann ‘feidhmiú go hiomlán’ ina shaol agus cuimsítear leis an téarma, a bheith sásta leis an saol, misneach agus dóchas, féinmheas, teacht aniar agus déileáil le nithe éagsúla, feidhmiú sóisialta agus éirim mhothúcháinach (NHS Albain 2008). Cuireann an tsonraíocht seo meabhairshláinte dhearfach chun cinn ach foghlaim shóisialta agus mhothúcháinach a chothú - an próiseas trína gcuireann daoine óga feabhas ar a gcumas chun smaoineamh, mothú agus iompar a chomhtháthú – agus tosca caomhnaitheacha don duine aonair a neartú, amhail féinmheas, teacht aniar mothúcháinach, smaointeoireacht dhearfach, réiteach fadhbanna, scileanna sóisialta, scileanna bainistithe strus agus mothúcháin de mháistreacht nó d’fhéin-éifeachtúlacht.

Féinchúram: tagraíonn sé don chumas chun sláinte a chur chun cinn, chun galar a chosc, chun sláinte a chaomhnú, agus chun déileáil le breoiteacht agus le míchumas le nó gan tacaíocht ó sholáthróir cúram sláinte. Úsáideann an chuid is mó de dhaoine féinchúram cheana féin, rud a chosnaíonn ár sláinte gach lá, mar shampla, ag ithe bia shláintiúil, ag déanamh aclaíochta nó ag cinntiú go bhfaighimid ár ndóthain codlata. I mbeagán focal, baineann sé le haire a thabhairt dúinn féin.

Scileanna féinbhainistíochta: a thagraíonn do na hinniúlachtaí chun mothúcháin, smaointe agus iompair duine a bhainistiú go héifeachtúil i gcásanna éagsúla chun spriocanna agus aidhmeanna a bhaint amach. Cuimsítear scileanna feidhme feidhmiúcháin leis, a chuireann ar chumas an scoláire féin-araíonacht agus féinspreagadh a úsáid, chun spriocanna pearsanta agus comhchoiteanna, chun scileanna pleanála agus eagraíochta, agus chun an misneach chun deis a thapú a thaispeáint.

Gníomhaíocht ghnéis: réimse gníomhaíochtaí lena n-áirítear pógadh, teagmháil, cuimilt agus caidreamh collaí (ina gcineálacha éagsúla) a bhaineann le pléisiúr gnéis a thabhairt agus a fháil. Féadann na gníomhaíochtaí seo a bheith aonarach nó le daoine eile.

Ionsaí gnéis: a áiríonn beart d’ionsaí fisiciúil ag a bhfuil gné ghnéasach nó spreagadh gnéasach.

Cuimsítear leis duine a chrúbáil, duine a phógadh le lámh láidir nó lámh a leagan ar dhuine go gnéasach gan a thoiliú.

Ciapadh gnéis: a áiríonn aon fhoirm d'iompar ó bhéal neamhbhriathartha nó fisiciúil gan iarraidh a nochtadh a bhfuil sé d'aidhm nó d'éifeacht aige dínit duine a shárú agus timpeallacht naimhdeach, mhaslach, náireach nó ghránna don duine. D'fhéadfadh sé a bheith i bhfoirm gníomhartha, comharthaí, béil nó focal scríofa, pictiúr srl. D'fhéadfadh go gcuimseofaí leis teachtaireachtaí téacs, ríomhphoist, glaonna gutháin nó cumarsáid eile leictreonach nó ar na meáin shóisialta

Sláinte ghnéis agus atáirgthe: i gcomhthéacs OSPS na Sraithe Sinsearaí, tagraíonn sé seo le bheith ag foghlaim faoi thorthúlacht na bhfear agus na mban, roghanna frithghiniúna, bealaí chun ionfhabhtuithe gnéas-tarchurtha a sheachaint, freagairt do thoircheas gan choinne, agus taispeáint do dhaoine óga cén áit ar féidir leo rochtain a fháil ar chomhairle agus ar sheirbhísí gnéis agus atáirgthe.

Gnéasacht: gnéithe an duine lena n-áirítear gnéas bitheolaíoch, gnéaschlaonadh, féiniúlacht inscne, léiriú gnéis, fantaisíochtaí gnéis, dearcthaí agus luachanna a bhaineann le gnéas. Is féidir le gnéithe gnéasachta athrú agus muid ag dul in aois agus nuair a bhíonn caidrimh dhifriúla againn. (Féach [an roth gnéasachta](#)).

Léiriú gnéis: na bealaí éagsúla a léirimid ár ngnéasacht. Cuimsíonn sé cumarsáid agus glacadh le grá, mothúchán a léiriú, pléisiúr a thabhairt agus a fháil, a bheith ar ár gcumas smacht a choimeád ar iompraíocht ghnéasach agus atáirgthe.

Gnéaschlaonadh: cumas an duine do mhealladh mothúchánach agus gnéasach do, agus caidrimh dhlúthphearsanta agus ghnéasacha le, duine d'inscne dhifriúil, nó an inscne chéanna nó níos mó ná inscne amháin. Ní mhothaíonn roinnt daoine mealladh gnéasach nó bíonn leibhéal ísle de mhealladh gnéasach acu, agus tugtar éighnéasacht air seo.

Scileanna sóisialta agus mothúchánacha: i gcomhthéacs na sonraíochta seo tagraíonn scileanna sóisialta agus mothúchánacha d'fhéinfheasacht, d'fhéinbhainistíocht, do chinnteacht fhreagrach, do scileanna caidrimh agus d'fheasacht shóisialta mar a leagtar amach sa [Chreat Scileanna Sóisialta agus Mothúchánacha CASEL](#).

Noirm shóisialta: na rialacha neamhscríofa a bhaineann le creidimh, dearcthaí, agus iompraíochtaí a mheastar gurb inghlactha iad i ngrúpa sóisialta nó cultúr áirithe. I gcomhthéacs na hoibre le daoine óga tá sé tábhachtach noirm shóisialta a cheistiú agus critíc a dhéanamh orthu, go háirithe iad siúd atá dochrach, mí-chuidiúil nó nach léiríonn céard is tábhachtach do dhaoine.

Steiréitíopaí: cur síos a dhéanamh ar dhuine, ar ghrúpa nó ar chultúr atá bunaithe ar réimse gnéithe, iompraíochtaí nó gníomhaíochtaí a ndéantar talamh slán díobh.

